

Artikel: At arbejde med anerkendende pædagogik i arbejdet med børn og familier.

Indledning:

Er man syg eller sund når man reagerer på overbelastning? Det spørgsmål har jeg ofte stillet i de 25 år jeg har været sundhedsplejerske de 20 år som leder for en tværfaglig gruppe.

I artiklen gives eksempler på: Hvordan man kan videreudvikle den tværfaglige teamtanke til et tværfagligt professionelt system, efter at man via fælles tværfaglig systemisk uddannelse er givet nye handlemuligheder i arbejdet med børn og deres forældre. Der gives praktiske eksempler på, hvordan man via systemisk narrativ tænkning samt nyudvikling af metoder kan arbejde med anerkendende pædagogik i forebyggelse og behandling. Metoderne, der anvendes, kan bruges i mange forskellige sammenhænge. Efterfødselsreaktioner rammer mindst hver 4.familie i Danmark. Da der fødes ca. 60.000 børn om året i Danmark, må det siges at være rigtig mange børn og deres forældre der rammes af denne tilstand. Påvirkningerne rækker hos nogle langt op i barndommen eller videre ind i voksenlivet. At arbejde med anerkendende pædagogik i forebyggelse af disse belastninger samt styrke forældreevnen er derfor et vigtigt eksempel i artiklen.

Organisation.

Men først en beskrivelse af hvordan faggrupper kan have glæde af en anden organisering: Målet for mig er: Et system hvor alle ved, hvilken kontekst de er budt ind i, og hvor familierne / klienterne er kommet det rette sted hen. Ofte har jeg hørt familier fortælle, at når de henvendte sig til offentlige instanser, blev der brugt meget tid på at fortælle dem, at det sikkert var andre, der skulle tage "sagen", samt at de skulle henvende sig et andet sted. Dette medførte ofte store frustrationer i familierne. De forskellige faggrupper var også vant til at sige, hvad vi hver især kunne tilbyde i hver vores "butik". Min ide` var i stedet at finde ud af, hvad familien syntes de havde brug for. Herefter måtte vi finde ud af, hvordan vi kunne levere den "vare" familien ønskede.

Starten til omorganiseringen for os kom, da jeg blev gjort opmærksom på at 20 % af samtlige indlæggelser i distriktspsykiatrien i området kunne føres tilbage til en gammel fødselsoplevelse måske 5 -10-15 år tilbage. Med så mange mennesker hvor noget går galt i forbindelse med graviditet og fødsel, måtte vi som professionelle kunne handle anderledes.

Vi organiserede os i 3 tværfaglige geografiske teams på tværs af ansættelse i amt/kommune. Alle faggrupper, der var involveret i denne problemstilling, deltog. De fik en

- fælles opskrift
- systemisk uddannelse og brug af forskellige metoder
- viden om hinandens styrker
- supervision
- kontekstafklaring og fordeling af opgaver
- ideer til hvad der skal til for, at familierne kan hjælpe sig selv
- mulighed for at arbejde med den 5.provins (refleksionsrum med særlige regler.)

Familierne fik så få kontaktpersoner som muligt, hvilket også var en fordel for de professionelle.(Villumsen 2002)

Gennem projektarbejde blev organiseringen videreudviklet. Her vil jeg nøjes med at beskrive udviklingen af det professionelle system. Følgende overvejelser lå til grund: "Hvad kommer først, teori eller empiri? Vi må "step off the throne" men vi må samtidig tage vores ansvar for at bringe noget nyt ind i familiens verden. En mere forståelse, noget som kommer i tillæg til og er noget andet end den forståelse klienten allerede har. Bestemmelsen om at familien i mødet med os er klienter." (Thorsteinsson 1995) Thor-Johan Ekeland (2002) kalder det for den store kontekst som omslutter og gir mening i den lille, altså det felt vi befinder os i.

Anthony Giddens (Rønning 1994) beskriver struktur som bestående af regler og ressourcer. Man kan sige som eksempel, at pædagogikken ikke eksisterer i sig selv, konkret i tid og rum. Den eksisterer bare i kraft af og igennem en institutionaliseret praksis. Denne praksis formes af gentagne handlinger af de som er involveret. Gentaget ud fra en implicit kundskab om, hvordan vi har det her. Men som heller ikke er mere fastlåst som struktur, andet end at det over tid kan ændres ved ændrede handlinger (min oversættelse og mit eksempel.)

I projektet fik vi meget inspiration undervejs af forskellige systemiske, narrative teorier og metoder via forskellige teoretikere. "Fra systemteorien ved vi, at samspillet mellem elementerne i et system skaber en ny og unik egenskab, som ikke kan reduceres til summen af dens bestanddele. Denne egenskab opretholdes så længe samspillet varer. Og så længe denne egenskab opretholdes vil den igen kontekstualisere samspillet mellem elementerne i systemet. Man kan formode at det for familiens vedkommende er en dobbelt kvalitet, at samarbejde og at hjælpe hinanden, der udgør en sådan systemisk egenskab." Depeursing, E.; m.fl. 2004 p.57.

Som professionelle ville vi have fokus på at samarbejde og hjælpe hinanden på en anden måde. Måske kunne 2+2 endda blive mere end 5.

Det var vigtigt for os, at finde ud af i fællesskab, hvad vi havde på hylderne og om vi havde kunder i butikken. Korttidsterapeut I. K. Berg taler om den besøgende, (der ikke har et problem og ingen ansvar for løsning), den klagende, (der har et problem, men ingen ansvar for løsning) samt kunder, (der har et problem, og som også føler ansvar for løsningen).

Det kunne i vores arbejde se ud på følgende måde: Hvis det var manden, der synes konen (besøgende) havde brug for at få hjælp af os, var det vigtigt at få spurgt hende om, hvad det var, hendes mand ikke havde forstået, siden han synes hun havde brug for at tale med os, og hun ikke synes det. Samt hvad vi kunne gøre for hende, nu hun alligevel havde valgt at komme. Andre kvinder (klagende) kom med mange klager f.eks. over, at barnet ikke ville sove, og hun forventede at vi som professionelle skulle løse det for hende. Her blev det vigtigt at høre hendes klager, få fundet kvindens egne ressourcer, der hvor hun havde magten over problemet evt. give konkret vejledning samt se på fremtiden.

Andre vil jeg betegne som osere i vores butik. De skulle lige se hvad vi blandt mange tilbud var for noget. Andre var kunder i butikken helt fra starten. De kunne også hurtigt selv vælge af de "varer" vi havde på hylderne, mens andre skulle have hjælp til at vælge mellem "varerne".

Det blev vigtigt at gøre hele familien til kunde i butikken til at få løst problemstillingen, men det kunne godt være de ønskede og havde brug for noget forskelligt.

Det professionelle system:

Vi fik behov for at udvikle det, der blev til det tværfagligt professionelle system, (systemet skabte hos os før i tiden sommetider problemer omkring sig). En af de vigtige nye læresætninger vi var fælles om, var, at et problem (familiesag) skaber systemer omkring

sig.(Goolishian, H.; m.fl.1994. Villumsen,L. 2012). Vi kunne bruge de tværfaglige teams (med ad hoc deltagelse) i en anden sammenhæng og skabe noget andet som et supplement til gavn for os selv og hinanden, ved at der i de forskellige mødefora var forskellig kontekst og forskellige deltagere, alt efter hvad ideen med mødet var. Vi fik brug for at skabe et fortrolighedsrum, et sikkert rum i et professionelt forum, hvor vi kunne opdage nye sider, skabe ny forståelse, anderledes forståelse i en sag.(Villumsen 1999, 2012)

Det professionelle system er et sted, hvor de professionelle,(alle der har noget på hjerte) uden familien kan reflektere og komme med ideer til, hvad der skal til, for at de familier, de professionelle arbejder i, kan hjælpe sig selv. Et sted, hvor der hver gang kan kreeres en kontekst som familien kan få hjælp af, eller som kan hjælpe familien til at finde deres egne ressourcer til at komme videre. Ideen var, at det kunne bruges i alle sager. Det var vigtigt, før et nyt møde med andre mennesker, at aftale en kontekst så det vises og aftales hvad vi er sammen om lige her i dette rum. Alle professionelle, der deltog, måtte finde ud af, om de også selv var kunde i butikken. De måtte ligeledes tydeliggøre, hvad de selv havde på hylderne samt om de gerne ville bidrage i reflekterende processer. Hvordan kan vi forstå denne problemstilling på en ny måde? Et anerkendende, ressourceorienteret multivers. Eksempelvis en bekymrings sag, hvor alle, der kunne menes at have noget at bidrage med, blev indbudt til dette fælles, professionelle møde (som vi kaldte det professionelle system) (Villumsen, L.2002,2004,2012)

Arbejdet for de professionelle blev benyttelse af forskellige teorier og metoder i forskellige fora, møderum med forskellige kontekster alt efter ideen bag netop dette møderum. Vi lærte at skelne mellem de rum, man var budt ind i h. h. v. som familie og h. h. v. som professionel.

Inspiration til det undervejs har været at se, hvordan andre tænker. Jan Hellesnes(1988) taler om at gå ind i et nyt rum, giver mulighed for at se træk ved vore tilvante roller, som ellers er skjult, ligesom at se den kulturelle sammenhæng vi er en del af, men som i sin selvfølghed også er skjult. Han anbefaler dette som en måde at blive mere klarsynet på.

Andre taler om forskellige andre rum. Karin Widerberg (1995) taler om kundskabsrummet:” Hvis vi som professionelle inviterer et barn ind i et lukket rum, hvor det frit kan tale, ser vi at moderen lukkes udefra et andet rum. Mor befinder sig i et rum, der egentlig er lukket for hende, hun har ingen plads i rummet. I kundskabsrummet er det kundskab, der tæller, (som noget de professionelle besidder i kraft af uddannelse, stilling, erfaring, kompetence.)” Widenberg kontrasterer kundskabsrum til forståelsesrum. Hun skelner dermed mellem forståelse og kundskab.(Ingerid Aamodt 2004,p201)

Ud fra det, vi lærte i projektet, blev det tydeligere for os, hvor vigtigt det var at skelne mellem hvilket rum, man var budt ind i. Vor tidligere erfaring var, ligesom det her er beskrevet i teorien, at man kunne træde ind i et rum, der egentlig var lukket for en, uden at man viste det på forhånd. Eller at man kunne deltage i et møde, uden selv at være kunde i butikken og dermed heller ikke påtage sig noget ansvar. Derfor er det særlig vigtigt for alle parter med en kontekstafklaring om, hvad ethvert møde går ud på, så alle ved, hvilket domæne(Lang, P.; et al 1990) vi arbejder på lige nu. Hvad mødet skal bidrage med. Hvordan vi selv og de andre forstår dette møde. Hvilket rum familierne og de professionelle er budt ind i. I overført betydning, ”hvad står der uden på døren, hvor vi går ind, og hvad betyder det”.

Ved at gøre brug af det tværfaglige team og det professionelle system på så forskellige måder kunne jeg i det ensomme arbejde som sundhedsplejerske altid gå "hjem" og få tværfaglig sparring. Jeg vil i det efterfølgende fortælle om mit arbejde i familierne med fokus på metodevalg, og nedtone fortællingen om hvad denne sparring bidrog med.

Praksis: På familieforberedelse er et af emnerne, at gå fra at være par til at blive en familie samt forebyggelse af efterfødselsreaktioner.

Case: Per er konsulent 27 år, Tove er vikar og medicinstuderende 29 år. De venter deres første barn (gravid i 20 uge.) Begge har uddannelse, arbejde, fritidsinteresser. Per siger til familieforberedelse, at han forventer, at de kan leve som de plejer fremover, og at barnet må indordne sig under det. Tove siger, at hun tror, at barnet kommer til at fylde meget i deres liv, og at der er noget, de må holde op med. Hun siger, at de faktisk ikke rigtig har talt om det endnu, og at hendes og hendes mands opvækst har været meget forskellig. Jeg brugte som så ofte før livscirklen[⊙] som pædagogisk metode. Ved brug af cirklen kan de kommende forældre tydeliggøre, hvad der betyder noget for dem.

Livs - og familiecirklen. Copyright © Lisbeth Villumsen

Cirklerne kan bruges som redskab i familieforberedelse samt i samtale med enkeltpersoner og par. Modellen er velegnet også til brug i samtale med børn og deres forældre. Som sundhedsplejerske bliver jeg ofte spurgt, om jeg har nogle konkrete redskaber, der kan bruges i løsningen af familiens problemstilling. For mig at se er det ofte processen og familiens refleksioner, der fører til videreudvikling mere end andre menneskers måske færdige meninger og opskrifter. Så hvordan kan denne proces understøttes? Hvad er et godt redskab? Ordet redskab betyder for mig at redde og skabe. Det fører derfor ofte til at jeg i familien spørger:

Hvad vil de gerne *red*(de) af det eksisterende og hvad vil de gerne *skab*(e) i fremtiden?

Når jeg ofte anvender livscirklen[⊙] som et redskab og hele tiden videreudvikler redskabet, er det fordi jeg kan se, at brugen af den netop har stor effekt til at understøtte familiens refleksionsproces. Den kan hjælpe mennesker videre i omskiftelige perioder. Uanset om det er en familie, der for tiden er invaderet af en efterfødselsreaktion, der har brug for tydeliggørelse til at se, hvilken kontekst de befinder sig i, og hvilke måske endnu uopdagede ressourcer de har i kampen mod efterfødselsreaktionen, samt hvordan de kan forebygge overbelastning. Eller når der er tale om kommende eller nye familier, der har brug for at tydeliggøre for hinanden, om de har samme forventninger og målsætninger til hinanden og fremtiden, som tilfældet er med Per og Tove. Hvilket kan få stor betydning for børnenes opvækst.

Efter en indledning på familieforberedelseskurset om familieliv og efterfødselsreaktioner kan jeg f.eks. sige: Hvad tror I, der sker med jeres parforhold, når I får et barn? Vi kan sammen her (på kurset) give hinanden ideer til, hvordan I kan forebygge at for store belastninger ender med en reaktion. Jeg foreslår, at de prøver at tegne i livscirklen. ⊙

Instruktion i brugen af livscirklen ⊙:

En livscirkel ⊙ kan være god til at tydeliggøre, hvad der betyder noget for netop dig - og hvor det samtidig kan blive tydeligt for dig, hvem du har tæt på dig og gerne vil have støtte af. Det er godt, hvis de kommende forældre udfylder hver sin cirkel.

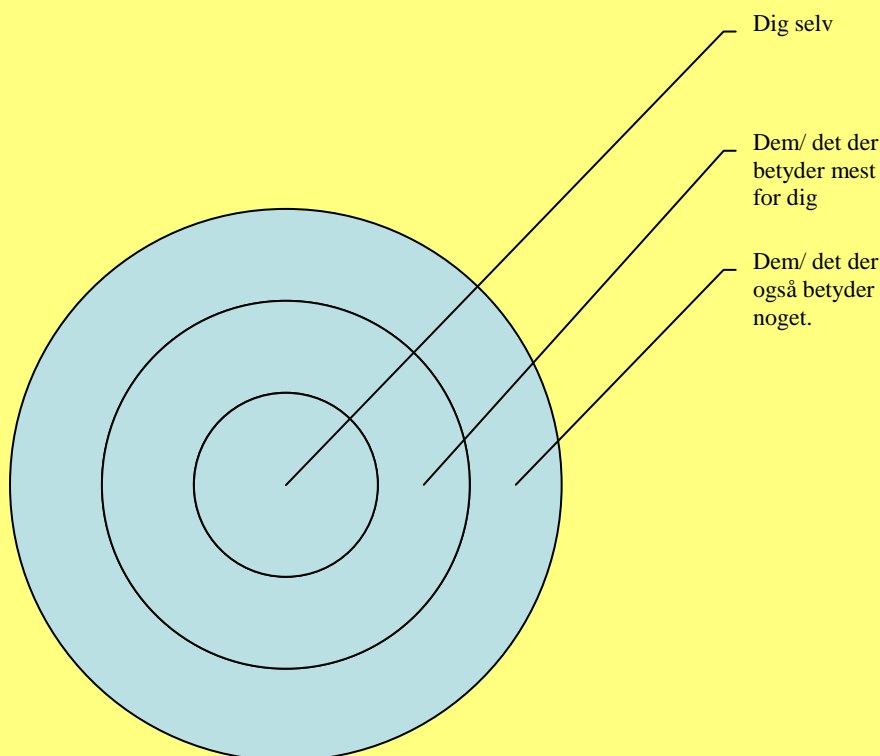
(Se også instruktionen efter cirklen):

Tegn dig selv (dit navn eller blot dine forbogstaver) i den midterste cirkel.

Placer derefter de personer og ting, alt det der betyder noget for dig i dit liv lige nu, (f.eks. arbejdsopgaver, fritidsinteresser, husdyr eller lignende.) Jo mere personen eller tingen betyder for dig, jo tættere på dig selv placeres de. Det der betyder mindre placeres i den 2.

og 3.cirkel. Det der betyder mindst for dig, placeres så langt ude som du synes (evt. helt uden for cirklen.)

Sæt et mærke (*) ved dem, du ville spørge om støtte og hjælp, hvis du får brug for det.

Placer dem/det, der betyder mindre længere ude evt. uden for cirklen.

Spørgsmål til dig: Hvilke tanker giver det dig? Hvad betyder det for dig at netop din livscirke© ser sådan ud? Hvordan kan det være at du prioriterer sådan? Hvilke levevilkår/leveregler/præmisses har betydet og betyder noget for dig nu og fremover? Og hvor kommer de fra? Hvilke skal betyde mest fremover?

Spørgsmål til jer: Sammenlign denne livscirke© med din partners. Er der mange ligheder/forskelle? Hvad betyder det for jer, nu at det ser sådan ud? Er der store forskelle? Hvad betyder forskellene for dit samvær med din partner?

Instruktion i brugen af fremtidscirklen: ©

Lav en ny cirkel, hvor du forestiller dig, hvordan du gerne vil have, det ser ud, når I har fået barn. Spørgsmål til dig: Hvilke placeringer vælger du nu? Er det de samme eller ønsker du ændringer?

Før du viser den til din partner, kan du overveje: Hvordan tror du, din partners fremtidscirke ser ud? Tror du, at du bliver overrasket over, hvordan den ser ud? På hvilken måde?

Tror du, der er stor forskel på den livscirkel, du lige har set din partner udfylde og den fremtidscirkel han/ hun nu har lavet?

Tror du, der er mange ligheder i hvem og hvad, der betyder noget for jer hver især, når I har fået barn samt hvor I vil hente hjælp? Er der forskelle? (Hvis du er alene, er det måske en ide at tale med en der står dig nær om din cirkel.)

Sammenlign din egen fremtidscirkel med din egen livscirkel. Hvilke tanker giver det dig nu? Vis nu fremtidscirklen til din partner og fortæl om den. Spørgsmål til jer: Ser det ud som I havde forventet? Er der forskelle? Hvad blev I mest overraskede over? Hvad betyder forskellene for det kommende samvær for jer og med jeres barn? Har I mulighed for at få hjælp?

Sammenlign nu begge dine cirkler med din partners. Hvor er jeres styrker? Hvordan ser jeres fremtidige fælles familiecirkel ud? Prøv at tegne den sammen. Hvem og hvad betyder noget for jer i jeres fælles fremtid som forældre? Hvilke af jeres særlige ressourcer vil I få mest brug for, tror I? Hvad vil I gerne redde og hvad vil I gerne skabe? Hvordan kan I tænke jer at opdrage jeres barn? Hvilke leveregler, præmisser, vaner og følelser bliver vigtige for jer i opdragelsen af jeres barn? Hvilke forskelle er der i den måde, I tænker på - hvad vil dét betyde, for jeres måde at være sammen med jeres barn på? Tænk på alle i jeres familie og omgangskreds. Hvad ville de sige, at I er gode til?

Det kan også være en hjælp at tegne jeres familier. Tegn jeres stamtræ på begge sider af familien. Nogen gange giver det et godt overblik over, hvem der betyder noget omkring én og hvem der betyder mindre. F.eks. 3-4 generationer tilbage. Måske kan I have glæde af, at få talt om jeres forskellige familiers forståelse af det, at være en familie. Hvilke normer, vaner, holdninger og mønstre I ser, i de tidligere generationer i forhold til jeres egen opfattelse af stemninger, følelser, opdragelse og måder at løse konflikter på? Hvad tror I, præcis jeres forskellige familier kommer til at betyde fremover, når I har fået barn? Hvilke personer i familien er der hjælp at hente hos? Det at få talt om disse ting, kan måske styrke de generationsmønstre, I ønsker at videregive til jeres børn og hvilke af disse, I vil videreudvikle. Samtidig giver det jer mulighed for, at bryde de evt. uhensigtsmæssige familiemønstre, som I synes, der kan være. Hvad vil I gerne forsøge at gøre? Hvad vil I gerne forsøge at undgå at gøre, når I får børn?

Cirklen bruger jeg også i hjemmebesøg. Hvis forældrene har svært ved at læse, stiller jeg spørgsmålene. Hvis de vordende forældre har mistet nogle af deres forældre eller andre, der betyder meget for dem, "inviterer jeg de afdøde" ind i samtalen ved f.eks. at spørge: Hvis din mor havde været levende og hun havde været med her i dag, hvad ville hun så fortælle mig om, hvordan du bliver som mor? Hvilke af dine særlige egenskaber, ville hun fremhæve? Andre egenskaber? Hvad ville hun ønske for dig tror du?

Jeg stiller ofte parret nogle af følgende spørgsmål: Hvordan tror du, din mand forventer at du bliver som kone/kæreste/mor? Hvordan tror du, din kone forventer du bliver som mand/kæreste/far? Hvad har I hver især lært hjemmefra, om det at være en familie? Hvad betyder noget for jer hver især at bringe med fremover? Hvad tænker jeres forældre om det, at I nu skal have barn? Hvordan var de forældre for dig? Hvad synes du, de med fordel kunne have gjort mere af og mindre af? Hvad er jeres fælles opskrift på det, at blive en familie? Hvad kan du og hvad vil du gerne lære?

Hvis jeg gerne vil styrke de vordende forældres tilknytning til det kommende barn bruger jeg spørgsmål der går på oplevelser fra barndommen. Forslag til spørgsmål kan ses på www.livviadialog.dk.

Efter fødslen.

Her bliver det vigtigt for mig at se, hvordan dagligdagen nu er blevet for familien, og hvordan de kan styrkes i forhold til fremtiden. De opfordres til at tegne en ny livscirkel og en familiecirkel, et stykke tid efter at barnet er født. Gik det som de gerne ville? Hvad vil de gerne styrke? Hvad vil de evt. gerne lave om? Hvordan ser fremtiden ud, hvis de skal tegne den om et år om fem år om ti år?

Instruktion til forældrene.

Se på de cirkler du har lavet, inden I fik barn. Hvilke tanker giver det dig nu?

Sammenlign denne livscirkel med dem, du tidligere har tegnet. Gik det, som du havde forventet? Er der forskelle? Hvad betyder forskellene for dit samvær med din partner og dit barn? Har du mulighed for at få hjælp, hvis du/I har det svært? Hvem vil du gå til?

Sammenlign din cirkel med din partners. Er der ligheder og eller forskelle? Hvad betyder det for jer som familie? Hvilke styrker har I hver især opdaget hos hinanden? Tegn en familiecirkel sammen, som I ser den lige nu. Hvordan ser jeres fælles familiecirkel ud? Se på alle de cirkler, I tidligere har lavet. Hvilke tanker giver det jer nu? Tegn nu en fælles familiecirkel, som I ønsker den skal se ud i fremtiden. Se på de cirkler, I tidligere har lavet. Hvilke tanker giver det jer nu? Hvordan vil I sikre, at det kommer til at se ud, som I ønsker?

Hvordan kan I evt. bruge cirklen i fremtiden? Har det givet jer en viden, som I kan drage nytte af i fremtiden? Hvilke ressourcer har I nu fået øje på hos hinanden? Hvilke ressourcer hos jer selv og hinanden, vil I opdage i fremtiden, tror I?

Af og til beder jeg dem om at lave en cirkel, som de ønsker den ser ud om ti år, hvis de helt selv kan bestemme fremtiden. Jeg inviterer dem med ud i fremtiden. Nu er det om ti år. Jeg spørger ind til, hvilke ressourcer de har haft i brug for at opnå det liv, de ønsker sig. Det viser sig ofte ved brug af cirklen, at medlemmerne i familien finder endnu uopdagede ressourcer hos sig selv og hinanden. Samtidig er det ofte meget morsomt og energi givende at arbejde med. Det er vigtigt hele vejen gennem processen at have konteksten for øje.

Kontekstafklaring med familien:

Det første jeg gør, er at lave en kontekstafklaring med dem, der er involveret. Hvilket rum er de budt ind i? Hvilken opgave har jeg? Hvad ønsker hvem i familien hjælp til? Hvad ønsker evt. professionelle at jeg skal hjælpe med? Er det alle i familien der deltager? Er det frivilligt at deltage? Her som i alt andet professionelt arbejde spiller magt en rolle. Har sagsbehandleren aftalt med mig, at opgaven går ud på noget bestemt? Når en familie er henvist til mig starter jeg, når konteksten er afklaret med et interview af sagsbehandleren og familien. Eksempelvis søges en afklaring af, hvad de hver især ser, som baggrunden for at jeg er der? Hvad de tror, de andre ser som baggrunden for, at jeg er der? Om hvilke emner vi kan og ikke kan tale om. Hvad de evt. finder vanskeligt i denne kontekst? Jeg afklarer om det er en "kan" opgave, et tilbud, det vil sige, at familien kan sige nej. Eller er det en "skal" opgave, hvor det i virkeligheden er et påbud til familien, hvor noget skal være anderledes efter samarbejdet med mig, for at de kan beholde deres barn hjemme? Hvad skal vi i givet fald opnå? Hvilket domæne befinder vi os på?

Hvilke egenskaber som forældre sætter sagsbehandleren og familien højest hos dem selv og hos andre? Hvis sagsbehandleren og familien har samarbejdet, spørger jeg ind til: Hvad er du mest glad for i jeres samarbejde og i forhold til andre professionelle der er involveret? Hvad sætter du mest pris på? Hvornår havde du sidst en rigtig god oplevelse i samarbejdet? Hvad gjorde du og de andre for at dette blev muligt? Hvad gjorde

sagsbehandleren for at dette blev muligt? Hvad synes I, jeg skal gøre, for at vores samarbejde bliver en succes? Hvad kan I gøre?

Brugen af spørgsmål afhænger jo af, hvilken kontekst vi er blevet enige om og hvilke svar jeg får på mine spørgsmål.

Herefter introducerer jeg min måde at arbejde på, f.eks. hvilke metoder og brugen af f.eks. livscirklen ☉. Hvis jeg er usikker på, hvem der er kunde i butikken, eller hvis sagsbehandleren og familien tidligere har været uenige om samarbejdet, bruger jeg også cirklen, hvis alle er med på ideen. Vi laver en afklaring af hvilket rum vi hver især er budt ind i. Samt hvem der er kunde til hvad.

Samarbejdscirkel ☉. Hvordan laver familien sagsbehandlerens og familiens samarbejdscirkel? Hvad betyder noget for dem? Hvordan tror de, sagsbehandleren ville tegne cirklen? Hvad tror de, der betyder noget for sagsbehandleren, at de gør? Eller ikke gør? Hvordan tegner den enkelte samarbejdscirklen ☉ nu, og hvordan ser den enkelte, hvad der kommer til at betyde noget for den enkelte og samarbejdet her i fremtiden? Vigtige faktorer? Værdier? Ideer? Alt som netop den enkelte finder vigtigt. Hvad tror den enkelte er vigtigt for de andre i samarbejdet?

Hvilke ressourcer ser den enkelte hos sig selv og hos de andre? Hvilke af den enkeltes egne ressourcer og gode egenskaber tror den enkelte endnu ikke, at de andre i samarbejdet har opdaget, at hun* har? Hvilke ressourcer tror den enkelte at hun vil opdage hos sig selv i fremtiden og hos de andre? (* kan i det efterfølgende også være han)

Hvad vil hun gerne redde og hvad vil hun gerne skabe? Hvad tror hun, de andre gerne vil redde og skabe? Hvordan ser ønske samarbejdscirklen☉ ud?

Hvad kunne hun ønske at gøre mere af? Hvad tror hun, at de andre i samarbejdet kunne ønske, at hun gjorde mere af? Mindre af? Hvad tror hun, at sagsbehandleren er mest tilfreds med og ønsker at hun gør mere, mindre af? Hvad savner hun mest at sagsbehandleren gør? På en skala fra 1 til 10, hvor tilfreds er hun med samarbejdet her? Hvor på skalaen vil hun være tilfreds? Hvad skulle hun og de andre gøre, for at de kan opnå det?

Hvad ville være den største ressource, hun ville kunne tilføre samarbejdet?

Hvad tror hun, at de andre tror, hun kan tilføre af ressourcer til samarbejdet? Som eksempel:

Jeg inviterer igen de enkelte i samarbejdet med ud i fremtiden. Hvordan ser det ud i samarbejdet om et år, om to år, hvor længe skal de samarbejde, tror de?

Nu er vi her så (om to år). Hvad var det allervigtigste, der bidrog til den gode udvikling?

Hvad er dit største håb for, hvad denne samtale kan bibringe for samarbejdet mellem dig og din familie, mellem jeres familie og sagsbehandleren, mellem jeres familie og mig, mellem sagsbehandleren og mig?(Inspiration Karl Tom spørgsmålstyper 1999, Villumsen 2013)

Ofte bliver det meget hurtigt tydeligt, hvorfor et tidligere samarbejde er gået godt eller evt. er gået i hårdknude, samt hvad de enkelte tror, der skal til for at opnå et godt samarbejde fremover. Familiens ressourcer kommer frem. De bliver set, hørt, forstået og anerkendt, der skaber rum for udvikling og læring.

Min erfaring som fagperson i samtale som supervisor og konsulent er, at det er vigtigt, at jeg styre processen undervejs. Jeg har erfaring med, at cirklen er et redskab, som er let at bruge, og som ofte giver mange nye refleksioner, uanset i hvilke af de nævnte sammenhænge den bliver brugt. God fornøjelse med modellen.

Maturana, H. har sagt at der skal 3 ting til for at skabe ændring og udvikling.
Kærlighed (Det er sådan et stort skrummel ord på Nordjysk, så jeg oversætter det til at få anerkendelse) (at der skabes et helende rum)

En forstyrrelse (at jeg kan stille tilpas usædvanlige spørgsmål)

Ensomhed (at familien får en tid alene, til at give den indre refleksion ro, der virker som en mental si)

Reaktioner.

Mange familier oplever at have reaktioner i forbindelse med graviditet og fødsel. Tidligere kriser/gamle oplevelser aktiveres når man er gravid. Gamle ubearbejdede oplevelser kan komme op til overfladen. Det kan være svært at forstå, hvorfor det, der måske har ligget i dvale i årevis, nu pludselig dukker op, lige når man skal være så lykkelig. Den, der "har" reaktionen, kan være bærer af en overbelastning, som hele familien er en del af. Det kan ses som et tegn fra ens krop. En rød lampe der lyser for overbelastning, i stedet for en sygdom som vi eksperter har eneret på at vide, hvordan man behandler.

Barnet vil selvfølgelig opleve en mor eller far der ikke er tilstede, hvis man er hårdt ramt af en efterfødselsreaktion/depression. Det bliver derfor vigtigt siden hen at få en historie sammen.(Villumsen, L. 2005, 2012) Mange af disse børn kan ende op med en tilknytningsforstyrrelse (og i dagens Danmark også med en diagnose), hvis der ikke gribes ind.(Villumsen 2004, 2013) Derfor er det rigtigt vigtigt, at alle faggrupper der arbejder med børn og familier har viden om dette.

Praksis. Case: Mette er 32 år og sygeplejerske. Hun er gift med Lars 31 år der er landmand. De har Mads på 3 år og Sofie på 3 mdr. Mette ringer: "Jeg har det så skidt. Min læge sagde i tlf. til morgen, at jeg er deprimeret, og at jeg nok har en fødselsdepression." Jeg spørger: "Hvad ville du selv kalde det?" Mette siger: "Jeg synes selv, jeg er deprimeret men ikke hele tiden. Jeg ville nok kalde det en efterfødselsreaktion. Jeg vil ikke så gerne have medicin, vil du hjælpe mig?"

Narrativ teori og metode:

Michael White og hans kolleger er kendt for at give vigtige bidrag til den narrative terapi og eksternalisering. Han taler om at problemet befinder sig i sproget i samtalen. Altså uden for klienten. Denne inspiration kan bruges.

Her følger derfor en lille opskrift der med held kan anvendes over for problemer. I eksemplet her er den anvendt i forbindelse med efterfødselsreaktioner/depression.

Eksternalisering.

Hvordan det terapeutiske system kan få magten over efterfødselsreaktionen.

En alliance - terapeut sammen med familie - mod efterfødselsreaktionen.

Det, der plager klienten (efterfødselsreaktionen). Det de gerne vil af med eksternaliseres.

1. *Plageåndens navn.* Hvad skal vi kalde plageånden? Det Mette selv kalder plageånden, i dette tilfælde "efterfødselsreaktion".

Hvordan kan jeg alliere mig med Mette og familien mod efterfødselsreaktionen (der kan være lusket, snedig, bruger strategier, så den har invaderet Mette og hendes familie.)

2. *Efterfødselsreaktionens effekt på Mette og hendes familie.*

I hvilke situationer lykkes det især for efterfødselsreaktionen at få magten over Mette, familien, andre, andet? Med hvilken effekt på Mette, andre, andet? Vi kan sammen undersøge efterfødselsreaktionens stærke og svage sider hvilke strategier og tricks den bruger, samt om den også gør noget godt? De enestående undtagelser forstørres, så Mette får internaliseret det der er godt. Evaluer effekten af efterfødselsreaktionen. Hvad er familiens mening om effekten? God, dårlig, eller lidt af begge dele? Begrunde evalueringen af effekten af efterfødselsreaktionen. Udforske hvorfor, hvordan (forskellige positioner).

3. *Mettes indflydelse på eller effekt på efterfødselsreaktionen.* Der kan arbejdes med skala spørgsmål for at give et billede af hvor meget det fylder for Mette og familien. Mettes præmisser, værdier, målestok. I hvilke situationer lykkes det for Mette og familien at få magten over reaktionen. Hvornår optræder reaktionen *ikke*? Jeg stiller mange spørgsmål til undtagelserne hvor reaktionen *ikke* har magten. Hvad har Mette gjort, hvad har andre gjort, hvad har alle i systemet gjort så efterfødselsreaktionen *ikke* optræder?

Hvis noget virker, så gør mere af det.

4. *Fremtid:* Med den viden Mette nu har, hvad tænker hun så, hun kan gøre i fremtiden for at få magten over efterfødselsreaktionen og sit eget liv?

Spørgsmål bruges som led i at opbygge en ny historie. Spørgsmål om fremtiden, hvad der er at foretrække.

Spørgsmål til hvad hun og familien kan gøre når efterfødselsreaktionen ikke længere hærger familien.

Vi skal sammen åbne indgange til andre nye historier for familien og det lille barn.

Et andet brugbart redskab er at give efterfødselsreaktionen stemme. Mette lægger stemme til efterfødselsreaktionen. Jeg som terapeut interviewer efterfødselsreaktionen. Jeg stiller også dekonstruerede spørgsmål (der sigter mod at etablere efterfødselsreaktionen i en eksternaliserende position).

Mette er ikke problemet. Efterfødselsreaktionen er problemet

Åbninger/ indgange til nye historier. Den dominerende historie” står ikke i vejen” for den ” sande” historie, men for et multivers af andre historier, som ikke bliver fortalt eller levet. I dette multivers findes den/de foretrukne historier med en tykkere beskrivelse af personens kundskab og færdigheder. Indgangen til andre nye historier ville f.eks. kunne være begrundelse af en evaluering (af effekt af problemet,) unikke resultater, det fraværende men implicite. En af begrundelserne for hvorfor Mette og Lars ikke trivedes med de effekter som efterfødselsreaktionen påførte dem var, at de ville opleves anderledes og som gode forældre.

I forældresamtaler bruger jeg mor som tilhører og genfortæller for far (og omvendt). Jeg gør brug af hædrende ceremonier. Jeg gør også brug af andre forældre som tilhører og genfortæller i samtaler med far og mor. Andre af Michaels Whites ideer bruger jeg ofte f.eks. brug af terapeutisk brev, at bygge stillads, tykne historien om den gode mor og den gode far, eller at være sin egen personlige agent.(Notater fra seminar med White, M. 2003 Carey, M. 2011)

Effekten af denne tilgang er altid for mig en stor oplevelse at overvære. Fra at være en mor der er syg, der ikke kan klare opgaven, til at se en familie, der for tiden er invaderet af en reaktion, hvor de bruger deres samlede og nyopdagede ressourcer til at få magten over reaktionen og deres eget liv. Dermed også bedre vilkårene for børnene.

Marte meo som metode:

Praksis. Case: Hanne 32år er førtidspensionist. Hun er 1.gangsgravid og venter en lille pige. Hun er gift med Jørgen 36 år. Jørgen har et barn Jens 4 år i forvejen, der bor hos sin mor. Jens kommer af og til. Familien bor på en stor gård. Jørgen driver gården, som hans far gjorde før ham.

Hannes sagsbehandler henvender sig til mig, da Hanne skal føde. Forvaltningen mener ikke, at familien kan tage vare på barnet, hvis de ikke tager i mod et tilbud om ekstra sundhedsplejerskebesøg og et "Marte meo forløb" for at sikre tilknytningen mellem mor og barn. Hanne har 2 gange i sin ungdom været indlagt på psykiatrisk afdeling. Angst er opgivet som hovedproblemet i hendes psykiske vanskeligheder.

Jeg bliver spurgt om jeg vil tage opgaven.

Hvilken verden og virkelighed taler vi om her? Hvem har mandat til problemformulering her? Hvad er konteksten? Vil jeg påtage mig opgaven?

Mine grundtanker i arbejdet er ressourcetænkning, (Wittgensteins ide om) at sproget skaber virkeligheden, og at arbejde med udviklingsstøttende kommunikation.

Marte meo betyder af egen kraft. Marte meo arbejdet kan anvende viden om det lille barns udvikling til også at forstå større børns problemstillinger. Dette vil være en fordel i en familie som denne. Et respektfuldt samarbejde mellem forældre og børn, hvor jeg tror på udviklingsmuligheder, og at pædagogisk præcision må være i fokus.

Det er vigtigt, at prøve at skabe et sikkert rum, for det engagement, den optimisme og de indlæringsfremskridt, som sætter børn og forældre i stand til, at udnytte deres ressourcer og overvinde de evt. samspilsproblemer, der kan ligge til grund for de oplevede problemer. Den pædagogiske relation skal være et supplement til den terapeutiske. (Hedenbro, M. ; m.fl.2002)

At arbejde med Marte Meo kan også kobles på den fælles proces, der karakteriserer den socialkonstruktivistiske praksis. Hvor jeg betragter dem, der søger hjælp, som samarbejdspartnere i den proces, hvor vi forsøger i fællesskab at finde en mening og betydning og sammen skabe en ny mening.

Marte meo arbejder ud fra et dobbelt perspektiv: Næmlig Barnets udvikling og behov. Samt samspilsprocessens karakteristika. Der arbejdes med video sekvenser.

Maria Arts har udviklet denne model og metode, hvor professionelle på en forståelig og konkret måde kan kommunikerer deres viden om børns behov for udviklingsstøtte til forældre og andre voksne i barnets omgivelser. Denne metode lader sig fint integrere i systemisk teori og teoridannelse og i mit arbejde med familier. Pat. Crittengen's care index er også et vigtigt redskab, til at se om børn er sundt tilknyttet. (Villumsen 2012)

Jeg kan her forholde mig til mennesker i den virkelighed de (i virkeligheden) befinder sig i. Mennesket betragtes som udviklingsdygtigt, søgende efter meningsfuldt samspil med andre. Metoden bygger på den enkeltes styrke. Vi skal finde og udvikle menneskets egne ressourcer og potentialer. Det falder også godt i tråd med, at familierne skal ses, høres, anerkendes, tages alvorligt og forstås på deres problemstilling med fokus på familiens egen livshistorie, præmisser m.m. Jeg arbejder med ressourcetænkning i stedet for med fejl og mangler.

Jeg kan arbejde med udviklingsstøttende dialogprincipper med henblik på at identificer og støtte denne families egne udviklingsinitiativer, ud fra modellen om:

Mor/far kan.

Mor/far skal lære.

Barnet kan.

Barnet skal lære.

Videobilleder som viser muligheder.

Ved brug af små videosekvenser, viser jeg Hanne, når hun kan og når barnet kan. Her igennem opfordres hun til at gøre mere af det, der virker. Dette overføres så til det, som hun skal lære. Hun får et arbejdsnummer af gangen, mellem hver gang vi ses. Hun skal øve sig på mere af det, der går godt til næste gang. Jeg viser hende billeder af, hvad hun kan, men skal øve sig på, at gøre mere af. På samme måde arbejder vi med, hvad far og hvad barnet kan og hvad barnet skal lære. Hanne er aktiv og med skabende. Hun får en oplevelse af kompetence og udvikling. Jeg prøver også at lære Hanne, at se sig selv gennem barnets øjne. Fra barnets perspektiv. (Se www.Livviadialog.dk)

I denne case påtager jeg mig den del af opgaven, hvor jeg tager udgangspunkt i, hvad Hanne ønsker hjælp til. Jeg må finde ud af, hvilke kunder jeg har i butikken, hvad jeg kan byde ind med, samt hvad jeg kan stille op til. Jeg erstatter den problemorienterede tilnærmelse med en narrativ tilnærmelse. Jeg tager udgangspunkt i hendes livshistorie. Vi arbejder med Hannes ressourcer og stimulerer Hannes potentialer. På samme måde med manden og kvinden, hvis begge er med. Hanne kommer til at arbejde med oplevelse af sammenhæng, så hun kan forstå, håndtere og finde mening i de krav og udfordringer som hun møder i livet som mor. (Aaron Antonowsky 2000)

Sproget skaber virkeligheden. Når jeg får en henvisning af denne karakter, har jeg ofte ikke hørt problemet fra både far og mors side. Da Hanne er henvist, har hun ikke haft mulighed for at fortælle sin historie, ej heller har familien fortalt deres historie. Sommetider har jeg hørt mors historie, og ikke fars.

I denne sag har jordemoderen taget kontakt til forvaltningen der har taget kontakt til sygehuset.

Familien kender ikke til, hvad jeg kan, eller hvordan jeg arbejder, de kender ikke mine intentioner, erfaringer, struktur eller plan, så der må være mange uafklarede forventninger til samtalen med mig, hvorfor en kontekstafklaring også her bliver indgangen for et samarbejde.

Afslutning.

Jeg har i artiklen forsøgt at give nogle bud på, hvordan jeg i arbejdet i en organisation og som sundhedsplejerske/terapeut anvender anerkendende pædagogik i praksis, også med mere anerkendelse i børnehøjde. Det har stor effekt at” slippe anerkendelsen løs.” (Dall, M.; et. al.red.2001)

Det har været et spændende arbejde gennem mange år. For at bruge mine erfaringer med anerkendende pædagogik også som underviser, valgte jeg i 2004 at forlade min stilling som leder og i stedet starte mit firma: Liv via dialog. Her arbejder jeg med terapi, undervisning, uddannelse og supervision.

Lisbeth Villumsen

Sundhedsplejerske, psykoterapeut MPF, ECP godkendt,
systemisk og narrativ terapeut med internationalt diplom,
supervisor

LITTERATURLISTE:

Aamodt, Ingerid (2005) Hvorfor må vi være radikale? Focus på familien, nr.3.

Andersen, Tom (1996) *Reflekterende processer. Samtaler og samtaler om samtalerne* Dansk Psykologisk Forlag

Antonovsky, A. (2000) *Helbredes mysterium*, Hans Reitzels Forlag

- Bateson, G. (1984) *Mind and Nature, A Necessary Unity*, London Fontana, Dansk udgave: *Ånd OG natur*, Rosenante, 1984
- Boscolo, Luigi, Cecchin, Gianfranco; Hoffman, Lynn; Penn, Peggy (1991) *Systemisk familierapi, Milano metoden*, Hans Reitzels Forlag.
- Cecchin, G. (1987) "Gensyn med hypotesedannelse" *Family Process* 26, 1987, 405-413, (oversat af Ellen Bläk og Per Kirk Jørgensen DISPUK)
- Ekeland, T.-J.(2002): Den terapeutiske samtalen som dobbel hermaneutikk. Kontekstavhengig og kontekstskapende. Forum for kvalitativ forskning, regionsenteret for barne- og ungdomspsykiatrie, Helseregion øst og Sør.
- Dall, M.; et al.(red.2001)Slip anerkendelsen løs.
- Fivaz-Depeursinge, Elisabeth; Corboz-Warnery, Antoinette. Fædre Mødre og Spædbørn- et systemteoretisk perspektiv. Akademisk forlag 2006
- FOA Bladet (1999) "Det svære moderskab" *Månedssblad* Nr 5, maj 1999
- Goolishian, H&Anderson, H(1994). *Från påverkad til medverknad. Stockholm: Mareld.*
- Hedenbro, M.; Wirtberg, I. Marte meo - samspil og udvikling (2002) hans Reitzels forlag.
- Udviklingstendenser inden for systemisk terapi efter Milano-metode, Dansk Psykologisk Forlag
- Marnier, T.:(1994) Kom lad os snyde problemet. Hans Reitzels Forlag.
- Selvini Palassoli, M.; Boscolo, L.; Cecchin, G.; Prata, G. "Hypotesedannelse, cirkularitet, neutralitet. Nøgleord i familierapi" *Family Proces* vol 19, nr. 1 1980, oversat af Knud Munck, *Forum* 2/94
- Sündet, R. (1988) 'Objektivitet i parentes' Fokus på familien nr.1
- Tomm, K. (1989) *Systemisk intervjuetodikk*, Moreld, Stockholm
- Tomm, K. "Er hensigten at stille lineære, cirkulære strategiske eller refleksive spørgsmål" (nyoversat af Torben Marnier, *Forum* 4/92)
- Thorsteinsson, V.W(2004): Forelesning på Institusjons-foreningens fagdager på Klækken.
- Villumsen, L. (1999) "Er man syg eller er man sund, når man reagerer på overbelastning?" *Forældre og Fødsel* Nr 1, 1999; www.livviadialog.dk
- Villumsen, L. (1993-2000) *Forebyggelse af efterfødselsreaktioner i Region Nord, Viborg Amt:1-4. del rapporter*, Thisted Kommune
- Villumsen, L. (red. Hansen, M.) (2003) Afsnit om efterfødselsreaktioner i *Sundhedspleje teori og praktik*, Munksgaard
- Villumsen, L.;m.fl..(2004) Styrkelse af nære relationer mellem sårbare forældre og deres spædbørn. Evaluering af Et metodeudviklingsprojekt.
- Villumsen, L.; www.livviadialog.dk Særrapport: Om at arbejde tværfagligt.
- Villumsen, L.:(2012) Hvilke behandlingsmetoder virker bedst hvornår? Tilknytningsmønstre arves de?
- Villumsen, L.:(2013) Er man syg eller sund når man reagerer på overbelastning? E bog.
- White, M.; Epston, D.(1997) *Narrativ terapi*. Mareld
- Widerberg, K.(1995): *Kunnskapens kjønn. Minner, refleksjoner og teori*. Oslo. Pax Forlag a/s
- Wisterstrøm, L. (2000) "Kontext og diagnos", Fokus på familien, 1/2000, 38-49
- Ølgaard, B. (1999) *Kommunikation og økomentale systemer*, Akademisk Forlag.
- Den største inspiration: Samarbejdet med mange dejlige familier.